

कोकण विभागातील उभादांडा, वेंगुर्ले
येथे कवितेचे गाव एक उपक्रम म्हणून
राज्य मराठी विकास संस्थेमार्फत
कार्यान्वित करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
मराठी भाषा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : कगाव-२०२२/प्र.क्र.१३२/भाषा-३
नवीन प्रशासकीय इमारत, ८ वा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक
मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२.
दिनांक: १३.०९.२०२४

वाचा : १) मराठी भाषा विभाग शासन निर्णय क्र. विसआ-१०१५ /प्र.क्र.५०/२०१५ / भाषा-३,
दि.२४.०८.२०१६
२) मराठी भाषा विभाग शासन शासन निर्णय क्र.३-भाषा/२०१८/३७.क्र.प्र/२०१८-पुगाव .
दि.१३.९.२०१९.
३) मराठी भाषा विभाग शासन निर्णय क्र. . पुगाव-२०१८/प्र.क्र.३७/२०१८/भाषा-३,
दि.१९.५.२०२१
४) मराठी भाषा विभाग शासन निर्णय क्र. पुगाव-२०२०/प्र.क्र.४८/२०२०/भाषा-३,
दि.०४.९.२०२२
५) मराठी भाषा विभाग समक्रमांक दि.२१.०२.२०२४ चे पत्र
६) संचालक, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई रामविसं/कगाव/प्र.५/प्र.क्र.२५/
९०८/२०२४, दि.२१.०८.२०२४ चे पत्र.

प्रस्तावना :-

वाचन संस्कृतीची जोपासना व्हावी याकरीता इंग्लडमधील “ हे ऑन वे ” च्या धर्तीवर महाराष्ट्रातील पर्यटनस्थळी वाचकांसाठी पुस्तकांचे गांव उमे करण्याची संकल्पना तत्कालीन मा.मंत्री (मराठी भाषा) यांनी सन-२०१५ च्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनात विधान मंडळासमोर मांडली होती. सदर संकल्पना कार्यान्वित करण्याच्या अनुंंगाने वाचन संस्कृती जोपासण्याबरोबरच रसिक-पर्यटक मोठ्या संख्येने पुस्तकांच्या गावात यावेत यासाठी प्रस्तावित करण्यात आलेल्या महाबळेश्वर नजीक “भिलार ” या गावातील घरांचा उपयोग करून पुस्तकांचे गांव निर्माण करण्यासांदर्भात प्राथमिक सर्वेक्षण करण्याकरिता संदर्भाधिन क्र.१ येथील दि.२४.०८.२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये एक समिती गठण करण्यात आली.

मराठी भाषेचा विकास, प्रचार, प्रसार व वाचन संस्कृतीची जोपासना व्हावी या दृष्टीने व मराठी भाषेचे संवर्धन करण्यासाठी तसेच पुस्तकांचे गांव हा उपक्रम व्यापक स्वरूपात राबविण्याच्या उद्देशाने सन २०१९-२० या वर्षापासून पुस्तकांचे गांव भिलार ही योजना कार्यान्वित करण्यासंदर्भात मा. मंत्रीमंडळ बैठकीत घेतलेल्या निर्णयानुसार संदर्भ क्र. २ येथील दि.१३.०९.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली.

दि.१५.१२.२०१९ च्या मा. मंत्रीमंडळ बैठकीत घेतलेल्या निर्णयानुसार प्रत्येक जिल्हयात एक पुस्तकांचे गाव सुरु करून योजनेचा विस्तार करणेबाबत संदर्भ क्र. ४ येथील दि.०४.०९.२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली.

शासन निर्णय क्रमांक : कगाव-२०२२/प्र.क्र.१३२/भाषा-३

“पुस्तकाचे गाव” भिलार ही योजना राज्य मराठी विकास संस्थेमार्फत स्तरावर स्वतंत्रपणे राबविण्यात येत आहे. या प्रकल्पाच्या धर्तीवर राज्यातील कवितांच्या संपदेचा प्रसार होण्याच्या दृष्टीने “कवितांचे गाव” हा प्रकल्प हाती घेण्याची संकल्पना मा. मंत्री (मराठी भाषा) यांच्या अध्यक्षतेखाली दि. २०.०९.२०२२ बैठकीत निश्चित करण्यात आली. जेष्ठ कवी श्री. मंगेश पाडगावकर यांच्या उभा दांडा कवितेचे गाव या उपक्रमातंर्गत कवितेचे गाव निर्माण करणे या अनुषंगाने कोकण विभागात उभा दांडा, वेंगुर्ले येथे तातडीने सुरु करण्याच्या अनुषंगाने राज्य मराठी विकास संस्थेमार्फत सदरचा प्रकल्प एक उपक्रम म्हणून कार्यान्वित करण्यात यावा. तसेच कवितेचे गाव या प्रकल्पातंर्गत १५ दालनांसाठीचा आवर्ती व अनावर्ती अशा रु. १,९४,३५,०००/- (रु.एक कोटी चौन्यानव लाख पस्तीस हजार फक्त) खर्च राज्य मराठी विकास संस्था (२२०५ ३२०५)-३१ (वेतनेतर) सहायक अनुदाने या लेखाशीर्षांतून करण्याबाबत संदर्भाधिन क्र.६ येथील दि. २१.०२.२०२४ च्या पत्रान्वये संचालक राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई यांना कळविण्यात आले.

संचालक राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई यांनी संदर्भाधिन क्र.६ येथील दि. २१.०८.२०२४ च्या पत्रान्वये केलेल्या विनंतीस अनुसरुन ज्येष्ठ प्रसिद्ध कवी श्री. मंगेश पाडगावकर यांच्या उभादांडा येथे कवितेचे गाव या उपक्रमातंर्गत कवितांचे पुस्तके असलेले गाव निर्माण करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

कोकण विभागातील उभादांडा, वेंगुर्ले येथे कवितेचे गाव एक उपक्रम म्हणून राज्य मराठी विकास संस्थेमार्फत कार्यान्वित करण्याबाबत खालील अटी व शर्तीच्या अधीन राहून मान्यता देण्यात येत आहे.

अटी व शर्ती :-

- १) उभादांडा ता.वेंगुर्ले, जि.सिंधुदुर्ग येथे कवितेचे गाव हा उपक्रम स्वतंत्रपणे राज्य मराठी विकास संस्थेमार्फत राबविण्यात येईल.
- २) शासनाच्या अटी व शर्ती तथा विहित कार्यपद्धती नुसार राज्य मराठी विकास संस्थेकडून संबंधित दालनाची तपासणी करण्यात येऊन या बाबतचा अहवाल शासनास सादर करण्यात येईल.
- ३) उभादांडा ता.वेंगुर्ले, जि.सिंधुदुर्ग येथे कवितेचे गाव उभारणीत जी मंडळे/देवस्थाने/ग्रामपंचायती / स्थानिक स्वराज्य संस्था/दालन चालक सहभागी होणार आहेत. त्यांनी कोणत्याही लाभाची अपेक्षा न करता सहभागी व्हावे. लोक सहभाग असणे आवश्यक आहे.
- ४) कवितांचे गाव या उपक्रमात जी मंडळे/देवस्थाने/ग्रामपंचायती/स्थानिक स्वराज्य संस्था/दालन चालक सहभागी होणार आहेत त्यांच्याकडे २५० चौ. फुटाची जागा उपलब्ध असणे आवश्यक आहे. सदर गावात अशी किमान १५ दालने उभारता येतील.
- ५) जी जागा उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. त्याबाबतचे दस्तऐवज सादर करणे आवश्यक आहे. जागा सुरक्षित असणे आवश्यक आहे
- ६) या जागेत भरपूर सूर्यप्रकाश, खेळती हवा असावी.
- ७) पाणी, वीज आणि सार्वजनिक स्वच्छता यांची संबंधितांनी सोय करणे आवश्यक आहे.
- ८) वाचकांसाठी पाण्याची / स्वच्छतागृहाची पुरेशी सोय करणे आवश्यक आहे.
- ९) पुस्तकांची व दालनाची देखभाल, दुरुस्ती आणि इतर अनुषंगीक कामे याबाबतची जबाबदारी संबंधित दालन चालकाची असेल.
- १०) उपलब्ध करून दिलेल्या जागेचे विद्युतदेयक, पाणीपट्टी, व्यवसायकर इ. शासकीय/निमशासकीय कर व इतर देयके अदा करण्याची जबाबदारी संबंधित दालन चालकाची असेल.
- ११) जी मंडळे/देवस्थाने/ग्रामपंचायती/स्थानिक स्वराज्य संस्था/दालन चालक या योजनेत सहभागी होती. त्यांना राज्य मराठी विकास संस्थेसोबत करार करणे आवश्यक आहे.

शासन निर्णय क्रमांक : कगाव-२०२२/प्र.क्र.१३२/भाषा-३

१२) उभादांडा ता.वेंगुर्ले जि.सिंधुदुर्ग येथे कवितेचे गाव उभारणीत निवड झाल्यावर संबंधित मंडळे/ ग्रामपंचायती/ देवस्थाने तसेच स्थानिक स्वराज्य संस्था/दालन चालक यांनी प्रत्येक महिन्याला मासिक अहवाल राज्य मराठी विकास संस्थेला पाठविणे बंधनकारक आहे.

१३) भविष्यात या उपक्रमाची अंमलबजावणी योग्य रित्या न केल्यास संबंधित दालन चालकास सदर उपक्रमामधून वगळण्यात येईल.

१४) संबंधीत संस्थेने या उपक्रमात सहभागी होतील त्यांना राज्य मराठी विकास संस्थेसोबत करार करणे आवश्यक आहे.

१५) संबंधीत संस्थेने प्रत्येक महिन्याला मासिक अहवाल राज्य मराठी विकास संस्थेला पाठविणे बंधनकारक आहे.

१६) मराठी भाषा विभाग आणि राज्य मराठी विकास संस्थेने वेळोवेळी सुचविलेल्या सूचना तसेच नियमांचे पालन करणे दालन चालकास बंधनकारक राहील.

१७) “उभादांडा ता.वेंगुर्ले,जि.सिंधुदुर्ग येथे कवितेचे गाव”या उपक्रमावरील खर्च राज्य मराठी विकास संस्थेच्या (२२०५ ३२०५)-३१ सहायक अनुदाने (वेतनेतर) या लेखाशीर्षातून करण्यात यावा.

४. मराठी भाषा विभागाकडून मराठी प्रचार-प्रसाराबाबत राबविण्यात येणाऱ्या धोरणांची, आदेशांची, सूचनांची अंमलबजावणी करण्याची जबाबदारी राज्य मराठी विकास संस्थेची असेल.

५. सदर मंजूर अर्थसंकल्पीय अनुदान आहरित व संवितरित करण्यासाठी कार्यासिन अधिकारी (रोख शाखा), मराठी भाषा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०००३२ यांना आहरण व संवितरण अधिकारी आणि अवर सचिव (रोख शाखा) मराठी भाषा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२ यांना नियंत्रण अधिकारी म्हणून, घोषित करण्यात आले आहे.

६. या उपक्रमाची उद्दिष्टे साध्य होण्याच्या दृष्टीने अनिवार्य, अत्यावश्यक खर्च योग्य ती प्रक्रिया करून पार पाढून वित्त विभागाकडून वेळोवेळी देण्यात येणाऱ्या निदेशांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे. तसेच संस्थेचे लेखापरीक्षण सनदी लेखापालांकडून प्रतिवर्षी करण्यात यावे व त्याचा अहवाल शासनास सादर करण्यात यावा.

७. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२४०९१३१९३७४२४५३३ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नितिन जो.डंगारे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,
- मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- मा.सर्व मंत्री यांचे खाजगी सचिव/स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- मा.सर्व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव/स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- मा.विरोधी पक्षनेता, विधान सभा/विधान परिषद, महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय, मुंबई,
- मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- सर्व मंत्रालयीन विभागांचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,
- प्रबंधक, लोक आयुक्त आणि उप लोक आयुक्त कार्यालय, मुंबई,
- महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखापरीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई, नागपूर,

शासन निर्णय क्रमांक : कगाव-२०२२/प्र.क्र.१३२/भाषा-३

१०. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखापरीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई, नागपूर,
११. अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई,
१२. निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
१३. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
१४. सर्व विभागीय आयुक्त,
१५. सर्व जिल्हाधिकारी,
१६. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
१७. भाषा संचालक, भाषा संचालनालय, बांद्रा, मुंबई,
१८. अध्यक्ष / सचिव महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई,
१९. अध्यक्ष / सचिव, महाराष्ट्र राज्य विश्वकोश निर्मिती मंडळ, मुंबई,
२०. संचालक / प्रशासकीय अधिकारी, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई,
२१. संबंधीत संस्था
२२. मराठी भाषा विभाग / सर्व कार्यासने,
२३. निवड नस्ती (भाषा-३).